

تاریخ

اتم ہولگی

تاریخ - اتم ہولگی

Ketabton.com

تاریخ اتم ټولګې

۱۳۹۰
هـ. ش

بېکوالان:

- د کتور فاروق انصاري
- سرمولف عبدالغياث غوري
- پوهنپاره ايسه محمود عمر
- د مولف مرستيال عبدالملک عابد
- د مولف مرستيال محمد حسين احمدزی
- مسکلي ادپتور:
- پوهنوال محمد رسول باوري

د ژبې ادپتور:

- عبدالقيوم مشواڼی

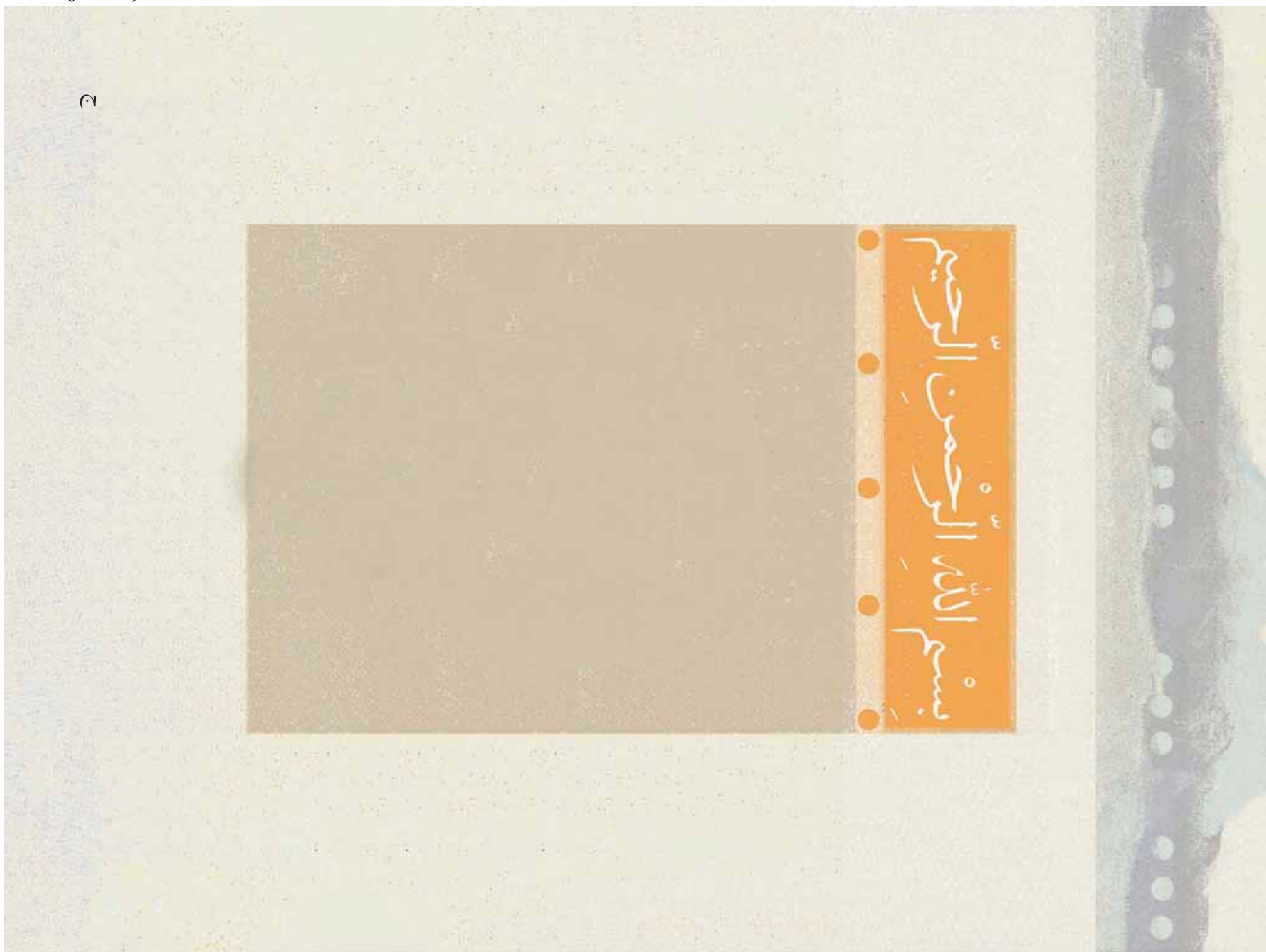
دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نیازي
- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین.
- دکتور شېرعلي ظریفی د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسوول.
- د سرمولف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

طرح او ویراین: حمیدالله غفاري

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی يې قهرمان دی	کور د سولې کور د توري
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجر دي
هم ايماق، هم پشه پان	براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پر شنه اسمان	دا هیواد به تل ځلېږي
لکه زړه وي جاوېدان	په سینه کې د اسیا به
وایو الله اکبر وایو الله اکبر	نوم د حق مو دی رهبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گوانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې ېکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په ټاکنېټه ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره پاور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤلیت په ریښتیني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاو له مخې پراختیا ومومي. په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تودین او د درسي کتابونو په چاپ او ویش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

۱۲-۱

لومړۍ څپرکۍ: افغانستان او اسلام

لومړۍ لوست: افغانستان ته د اسلام راتګ

دویم لوست: د افغانستان اوضاع د اموغانو په دورې کې

درېم لوست: د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

څلورم لوست: د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې یو پر بل باندې

۲۸-۱۳

دویم څپرکۍ: د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه

پنځم لوست: طاهریان، صفاریان، سامانیان

شپږم لوست: غزنویان او سلجوقيان

اووم لوست: غوریان او خوارزم شاهیان

اتم لوست: مغولان، تیموریان او د ګرت اولاده

درېم څپرکۍ: د کندهار له پاڅون نه مخکې د افغانستان او ګاونډیو هیوادونو اړیکې ۲۸-۲۹

نهم لوست: د مالوراء النهر شیبانیان او استراخانیان

لسم لوست: د هند بابریان

یوولسم لوست: د ایران صفویان

۴۶-۳۹

څلورم څپرکۍ: د کندهار غورځنګ

دولسم لوست: د کندهار پاڅون

دیارلسم لوست: د میریس خان ځای ناستي

پنځم څپرکۍ: د ګاونډیو هیوادونو تاریخ په منځنیو او نویو پېړیو کې ۴۷-۲۲

څوارلسم لوست: ایران په منځنیو او نویو پېړیو کې

پنځلسم لوست: هند په منځنیو او نویو پېړیو کې

شپاړلسم لوست: روسیه په منځنیو او نویو پېړیو کې

اوولسم لوست: چین په منځنیو او نویو پېړیو کې

۸۰-۶۳

شپږم څپرکی: د اروپا تاریخ

اټلسم لوست: په منځنیو پیړیو کې د اروپا عمومي اوضاع

نولسم لوست: صلیبي جګړې

شلم لوست: د اروپا رنسانس

یوولسم لوست: په پوهه، ادب او فرهنگ کې بدلونونه

دوه ویشتم لوست: په اروپا کې لوی انقلابونه

اووم څپرکی: د امریکا تاریخ

درویشتم لوست: د مایا تمدن

څلور ویشتم لوست: د ازتک تمدن

پنځه ویشتم لوست: د اینکا تمدن

شپږ ویشتم لوست: د امریکا کشف او د مهاجرتونو پیل

اوه ویشتم لوست: د امریکا د متحده ایالاتو خپلواکي

لومړۍ څپرکي

افغانستان او اسلام

- په لاندنيو لوستونو مشتمل دی:
- ۱- افغانستان ته د اسلام راتگ؛
 - ۲- د افغانستان اوضاع د امويانو په دورې کې؛
 - ۳- د افغانستان اوضاع د عباسيانو په دورې کې؛
 - ۴- د افغانستان د خلکو او مسلمانو عربو يو پر بل باندې متقابلې اغيزې.

د څپرکي موخې:

- ۱- په هېواد کې د اسلام د دين د څېړېدا د څرنگوالي او د اسلام د څرگندېدا په درشل کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کول؛
- ۲- د امويانو او عباسيانو په دورو کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کېدنه؛
- ۳- په درېو لومړنيو هجري پېړيو کې د افغانستان د خلکو او عربو مسلمانانو ترمنځ د راکړې ورکړې سره د زده کوونکو اشنا کېدل.

په کابل کې د شاه دو شمشيره جوړښت

ایا پوهېږئ چې افغانستان ته اسلام څرنگه راغی او زموږ خلکو ولې د اسلام اسماني دین ومانه؟

د افغانستان اوضاع د اسلام د څرګندېدا پر مهال

د اسلام د راتګ په نږدې مهالونو کې افغانستان د ژوند د بېلا بېلو اړخونو له پلوه د یوه بنسټیز بدلون لپاره چمتو شوی و.

د ساري په ډول زموږ په هېواد کې یو داسې پیاوړی حکومت چې ولایتونه او بېلا بېلې سیمې تر خپلې واکمنۍ لاندې ولري شتون نه درلود او هره برخه د بېلا بېلو واکمنانو له خوا اداره کېدله. د هېواد په شمال کې نوکانو حکومت کاوه او د هندوکش په سوېل کې د ربېل شاهانو واکمني وه. په لوېدیځ کې په ساسانیانو پورې تړلو والیانو د چارو واک په لاس کې لرلې.

له ټولنیزه پلوه د طبقاتو شتون او د وینې او توکم په اصالت باندې باور هم خلک له ستونزو سره مخامخ کړي و. د کورنۍ جوړښت هم ټینګ او محکم بنسټ نه درلود، په ښځو باندې ظلم رواګل کېده او له دیني پلوه هم زموږ هېواد وال د بېلا بېلو ادیانو منونکي و. په تېره بیا الهي او زردشتي ادیانو ډېر منونکي او پلویان درلودل.

لمر ته عبادت هم رواج درلود. او له بله پلوه د لوړ پوړو شخصیتونو او د ځواک د خاوندانو له خوا

د ظلمونو او تېريو او د عدالت د نشتهوالي له کبله په خلکو کې يوه عمومي نارضايتي او گډوډي تر سترگو کېده.

په همدې حالت کې د اسلام او ازه زموږ هېواد ته راوړسېده. يعنې هغه دين چې خلک يې يو څښتن، خپلواکي، عدالت او برابري ته رابلل ډېر ژر د دې دين دعوت کوونکو او مېجاهدينو ځانونه زموږ د هېواد تر پوښو راوړسول.

د اسلام د دين خپرېدا

د افغانستان په لوري د اسلام پرمختگ د حضرت عمر فاروق (رض) د خلافت په دورې کې پيل شو. له نيشاپور څخه وروسته هرات لومړنۍ ښار و و چې د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغی. وروسته نور ښارونه هم د اسلام د لښکرو لاس ته ورغلل.

په تېره له ۴۱ سپوږميز/۶۶۱ ز کال نه وروسته دغه مخ ته تګونو لا زور واخيست او زموږ د هېواد ډېر ښارونه د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغلل. خو د اسلام د دين مکمل رواج او خپرېدنه هغه مهال پيل شوه کله چې دغه په هېواد کې يو لړ کورنيو عناصرو او ځواکونو لکه سيستاني صفاريانو د اسلام دين ته د ساتنې او د دغه آسماني دين د خپرېدا په منظور خپلې ملاوې وکړې.

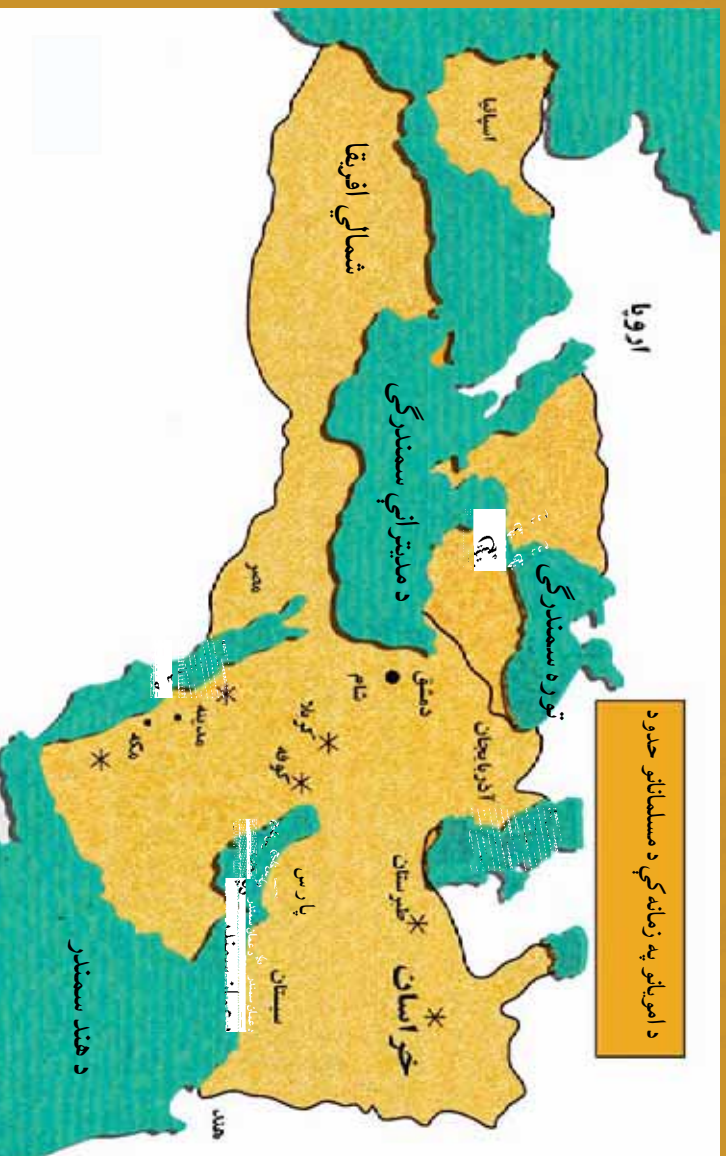
په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي، لومړۍ ډله دې د افغانستان اوضاع له اسلام څخه دمخه روښانه کړي او دوهمه ډله دې په افغانستان کې د اسلام د خپرېدا د څرنګوالي په هکله رڼا واچوي.

پوښتنې:

- ۱- د اسلام د راتګ پر مهال زموږ د هېواد په شمالي او لوېديځو برخو کې کوم قامونه واکمن وو؟
- ۲- د هغو اديانو نومونه واخلئ چې له اسلام څخه دمخه يې زموږ په هېواد کې رواج درلود.
- ۳- ستاسو په اند زموږ په هېواد کې ولې خلکو له اسلام څخه هرکلی وکړ؟
- ۴- ولې يو شمېر خلکو د عربو واکمنانو په وړاندې پاڅون وکړ؟

د افغانستان وضع د امويانو په دورې کې

د امويانو د کورنۍ په باب څه معلومات لری. یا خبریاست چې د دوی په دورې کې اسلام ډیره پراختیا وموندله؟

اموي کورنۍ د قریشو په قام پورې اړوندېږي، هغوی له ۶۶۱ ز کال نه وروسته اسلامي خلافت ترلاسه کړ او د ۹۰ کلو لپاره یې په اسلامي نړۍ، باندې حکومت وکړ. د امويانو د واکمنۍ پر مهال اسلام د نړۍ په ډېرو سیمو کې خپور شو.

د دوی په زمانې کې د افغانستان کابو ټولې سیمې د اسلام په رڼا روښانه شوې. او د عربو بېلې بېلې طایفې له جزیره العرب نه خراسان یا اوسني افغانستان ته راګډوالې شوې.

د یحیی بن زید پاڅون

د افغانستان خلکو ځینې وخت د اموی واکمنانو په وړاندې د پاڅونونو څخه چې د دوی د سیاسي مخالفینو له لوري ترسره کېدل ملاتړ کاوه.

له دغو پاڅونونو څخه یو هم د بني هاشم د کورنۍ د یوه غړي یحیی د زید د زوی پاڅون وو، چې په جوزجان کې رامنځ ته شو. یحیی په ۱۲۶ سپوږمیز/ ۷۴۴ ز کال کې له خپلو ۱۲۰ تنو ملګرو سره ورژل شو.

ابو مسلم خراساني
عبدالرحمن ملقب په ابو مسلم په ۱۰۰ سپوږميز / ۷۱۹ ز کال د جوزجان په سفید نج کې زېږېدلی او د زېږد د زوی یحیی تر شهادت وروسته یې د امویانو پر ضد د پانخون مشرتوب په غاړه واخیست او په ۱۲۹ سپوږميز / ۷۴۷ ز کال کې یې د کوچني اختر په ورځ په سفید نج کې د امویانو بیرغ راګوزکر او په بدله کې یې د عباسیانو جنده چې تور ښک یې درلود پورته کړه.

ده د خلکو په مرسته د افغانستان ځینې نیمایي ښارونه یو په بل پسې ونيول. ابو مسلم په وروستیو کې

اموي دولت ته ملتي ورکړه او په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۰ ز کال کې يې خلافت د عباسيانو څانگې ته و لېږه. خو عباسي خليفه منصور چې د خراسان د خلکو ترمنځ يې د ده د نفوذ څخه وېره درلوده بالاخره هغه يې په ۱۳۷ق/ ۷۵۵ ز کې په يو چل سره و واړه. ابو مسلم په دې وخت کې ۳۸ کلن و.

امير پو لاد او امير کروړ

امير پو لاد د افغانستان په مرکز کې د غور له امر او څخه و . ده هم کله چې و اوړېدل چې د افغانستان خلک

د ابو مسلم پاڅون له تورو چلندو سره

د ابو مسلم خراساني پر شاوخوا راټول شوي په عباسي نهضت کې گډون وکړ.

امير کوړو د امير پو لاد زوی و. ده هم په عباسي پاڅون کې د پام وړ برخه لرله. او زياتې برياوې يې تر لاسه کړي دي.

دی د پښتو ژبې يو ډېر پوه، لابق او پوخ شاعر هم و. ويل کېږي چې د اسلام له راتگ څخه وروسته لومړنی پښتو حماسي شعر ده ويلی دی.

په ټولگي کې فعاليت:

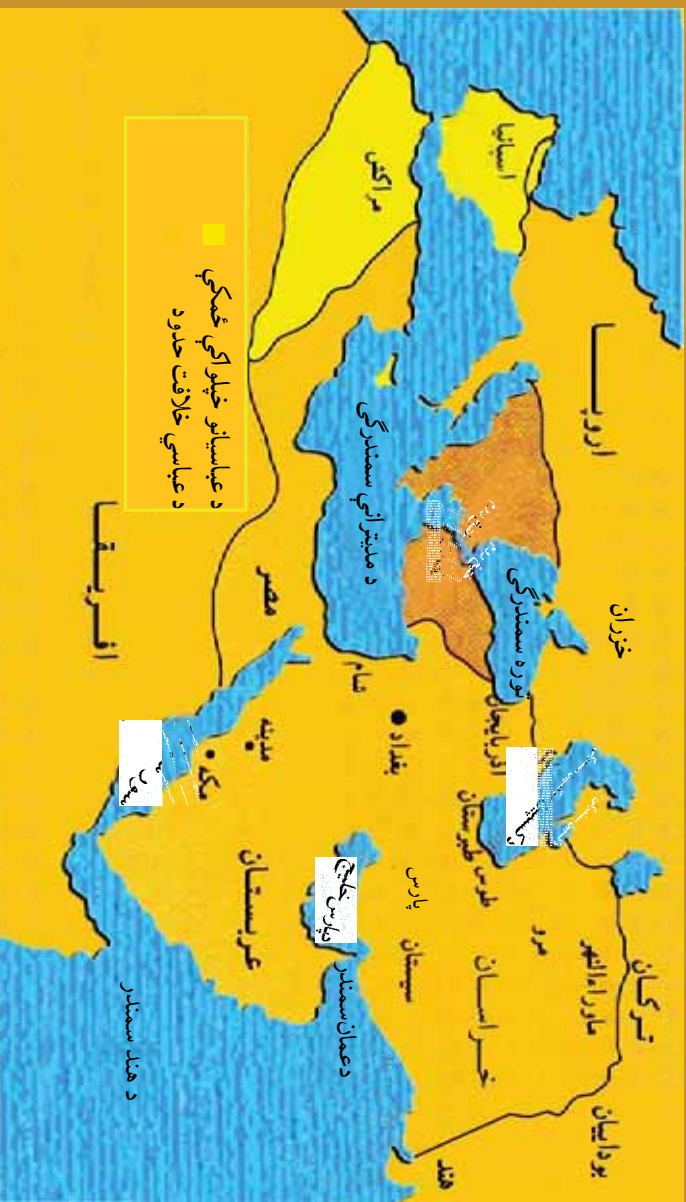
زده کوونکي دې په دوه الف او ب ډلو ويشل شي. الف ډله دې د ابو مسلم د پاڅون لاملونه څرگند کړي او د ډله دې د نقشي نه په گټه اخيستنې سره د امويانو د خلافت د مرکز په لوري د ابو مسلم او د هغه د پلويانو تگ لوري وټاکي.

پوښتني:

- ۱- ولې د افغانستان خلکو د اموي خلافت ضد پاڅونونه څخه پلوي وکړه؟
- ۲- تش ځايونه ډک کړئ.

ابو مسلم په وزېږېد او له دې نه چې د پر ضد پاڅون وکړ. خلکو له هغه څخه پلوي وکړه.
- ۳- امير پو لاد او امير کوړو د افغانستان په کوم ځای کې امارت درلود.
- ۴- ستاسو په اند امير پو لاد او امير کوړو ولې له عباسي پاڅون او نهضت څخه پلوي وکړه؟

د افغانستان اوضاع د عباسيانو په دورې کې

د عباسي کورنۍ په هکله څه معلومات لری؟ او ایا دا خبره تاسو ته څرگنده ده چې هغوی د افغانستان د خلکو د پلوی په قیمت خلافت ته ورسیدل.

عباسیان د اسلام د گران پیغمبر (ص) تره (حضرت عباس رض) ته منسوب دی او د قریشو له هاشمي خانګې څخه گڼل کیږي. عباسي کورنۍ د لومړنۍ هجري پیړۍ نه وروسته د سیاست ګوږ ته ودانګل. او کله چې د افغانستان د هغه وخت له نارامي وضعې څخه خبر شول نو په ۱۰۹ سپوږمیز/ ۷۲۷ زکال کې یې خپل داعیان او مبلغان زموږ هېواد ته راوستول.

د افغانستان یا د هغه وخت خراسان خلکو چې د ځینو عربي واکمنانو د کړنو په وړاندې ښه نظر نه درلود له عباسي غورځنګ څخه پلوی وکړه. عباسیان زموږ د خلکو د سرښندنو او مبارزو له امله په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۱ زېږدیز کال کې خلافت ته ورسېدل. د عباسیانو د خلافت دوره ۵۲۳ کاله وه او په پای کې په ۶۵۶ سپوږمیز/ ۱۲۵۸ زکال کې د خلافت دغه لړۍ د مغولو په واسطه له منځه ولاړه.

برمکیان

برمکیان په اصل کې د یوه سړي چې برمک نومېده له اولادې څخه دی. برمک د بلخ د نوېهار د زردبښي اورتون یو هوید رو حانی و. د دې کورنۍ نومبالي او ستر شخصیت خالد د برمک زوی دی چې د منصور عباسي د وزیر او سلاکار په توګه یې دنده ترسره کړه. له خالد څخه وروسته د ده زوی یحیی د دې کورنۍ یو پوه او د نفوذ خاوند بلل کیږي. دې د عباسي خلیفه مهدي له لوري د هارون الرشید د ښوونې او روزنې لپاره د ښوونکي په توګه وګمارل شو.

ده وروسته بيا د هارون الرشيد د حكومت په دورې كې د عباسي خلافت ټولې چارې په خپل لاس كې ونيولې او د خپلو دوو زامنو سره يې هغوی ته كار كاوه. څه موده وروسته هارون الرشيد پر هغوی باندي ېدگمان شو. په ۱۸۷ سپوږميز / ۸۰۳ ز كال كې يې جعفر د يحيى زوى و واژه او په خپله يحيى او دده كورنۍ يې بندي كړه. د برمكيانو ټول مالونه يې ضبط كړل له دې پېښې وروسته له برمكيانو څخه بل داسې ستر شخصيت راپورته نشو.

په عباسي دورې كې كلتور او پوهنه

د عباسيانو په پير (دورې) كې افغانستان د يو شمېر سترو شخصيتونو د ځلېدو كتونكى او شاهد و، چې د علمي او ادبي اثارو په رامنځ ته كولو سره يې خپل نومونه تل پاتې كړي دي. د ساري په ډول: محمد، احمد او حسن د موسى بن شاكړ خراساني زامن چې په رياضياتو كې يې له ځانه اثار پرېښودلي دي. دغه راز ابو معشر جعفر بن محمد بلخي مشهور رياضي پوه چې ۱۲ كتابونه يې تاليف كړي دي؛ بشار بن برد تخارستاني چې په عربي شعر كې يې ډېر نوم وتلي و؛ ابوزيد احمد بن سهل بلخي، اديب، متكلم، فيلسوف او د جغرافيا د پوهنې پوه له بلخ څخه؛ ابوزيد چې د جغرافيا او فلسفې په پوهنو كې يې كتابونه تاليف كړي دي؛ ابو محمد هاشم بن زيد سروي چې د عربو د شعر په باره كې يو كتاب وليكه.

په بلخ كې د ابونصر پارسا جومات

په ټولگي كې فعاليت:

زده كوونكي دې په گډه، د عباسيانو په دوره كې د افغانستان د خلکو د مهمو چوپړونو په اړه خبرې اترې وكړي او هغوی دې ليك لړ كړي.

پوښتني:

۱- تش ځای ډك كړئ:

عباسيانو د خلکو د په دليل زموږ په هېواد كې ځانله د پښو د پل ځلې و موند.

۲- د دې دورې د درې تنو فرهنگي شخصيتونو نومونه واخلي.

۳- د نوبهار اورتون په دغو كومو ښارونو كې شتون درلود؟

الف (کندهار) ب (هرات) ج (بلخ) د (کابل)

د افغانستان د وگړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې

ابا پو هېږئ چې افغانستان او اسلام يوه بل ته سره ډېر مهم کار ونه کړي دي ؟

د اسلام په راتگ سره زموږ هېواد د خپل تاريخ په يوه نوي پړاو کې گام کېښود. اسلام زموږ خلکو ته يوه نوي پېژندگلوي (هويت) ورکړ او تر دې وروسته زموږ هېواد اسلامي هېواد وبلل شو. دغه نوی هويت زموږ د خلکو د لاتينگ يوالي لامل وگرځېد ځکه ټول قامونه او قبایل د يوه دين او يوې عقيدې او اندخاوندان شول. د اسلام دين هغه خنډونه چې د پوهې د ترلاسه کولو په لارې کې ټپي شتون درلود له منځه لري کړل. او د پوهنې انحصار ټپي چې د څو لکمنو خلکو، شتمنو وگړو او حکم چلوونکو انسانانو په واک کې و له منځه يوړ. په همدې دليل علم او پوهنې وده وکړه زموږ په هېواد کې د پوهانو او عالمانو شمېر زيات شو. او ډېر شمېر وگړو (افرادو) د يادونې وړ چوپړ ونه ټپي د پوهې نړۍ ته وړاندې کړل.

له بله پلوه زموږ د هېواد خلکو د اموري دوري د ځينو عربو و اليانو د بې عدالتي د چلند پر ضد پاڅون وکړ. هغوی په عباسي نهضت کې د ابو مسلم تر لارښوونې لاندې برخه واخيسته.

دغه راز د دې هېواد وگړو د اسلام د خپراوي په منظور ډېرې سربښنې وکړې. او ختيځو سيمو ته يې اسلام خپور کړ.

لنډه دا چې د اسلام او افغانستان اغېزه يوه متقابلېه اغېزه گڼل کېدای شي. اسلام زموږ خلکو ته يو نوی هويت ورکړ، يو والی او وحدت يې وروبښه، د پوهنو دروازي يې پرانستلې. د افغانستان خلکو هم د پوهنيزو او کلتوري چوپړونو د پکارولو له لارې او دغه رنگه د سر او ځان نه تېرېدنې په ذريعه د اسلامي تمدن د پرمختيا مانې په ودلو لوی کړې بڼه او غوره برخه واخيسته. په تېره پوهانو په دې لارې کې ډېر زيار ونه وليستل.

په مزار شريف کې د حضرت علي بن ابي طالب (رض) زيارت ځای

په ټولگي کې فعاليت:

گران زده کوونکي دې په دوه ډلو وويشل شي. لومړۍ ډله دې د اسلام چوپړونه افغانستان ته او دويمه ډله دې اسلام ته د افغانستان خدمتونه څرگند کړي.

پوښتنې:

- ۱- ستاسو په اند د اسلام ډېره مهمه اغېزه پر افغانستان باندې څه و ؟
 - ۲- د اسلام له راتگ څخه وروسته ولې زموږ په هېواد کې پوهان ډېر شول ؟
 - ۳- ايا اسلام په دې بريالې شو چې زموږ خلکو ته يو والی وښيي ؟ روبښانه يې کړۍ.
 - ۴- تش ځايونه ډک کاندۍ.
- اسلام راغی ته يې بدلون ورکړ او مونږ ته يې راوبښه.

دويم چپر کی

په هرات کې د اختيار الدين کلا

د افغانستان خپلو اک اسلامي حکومتونه

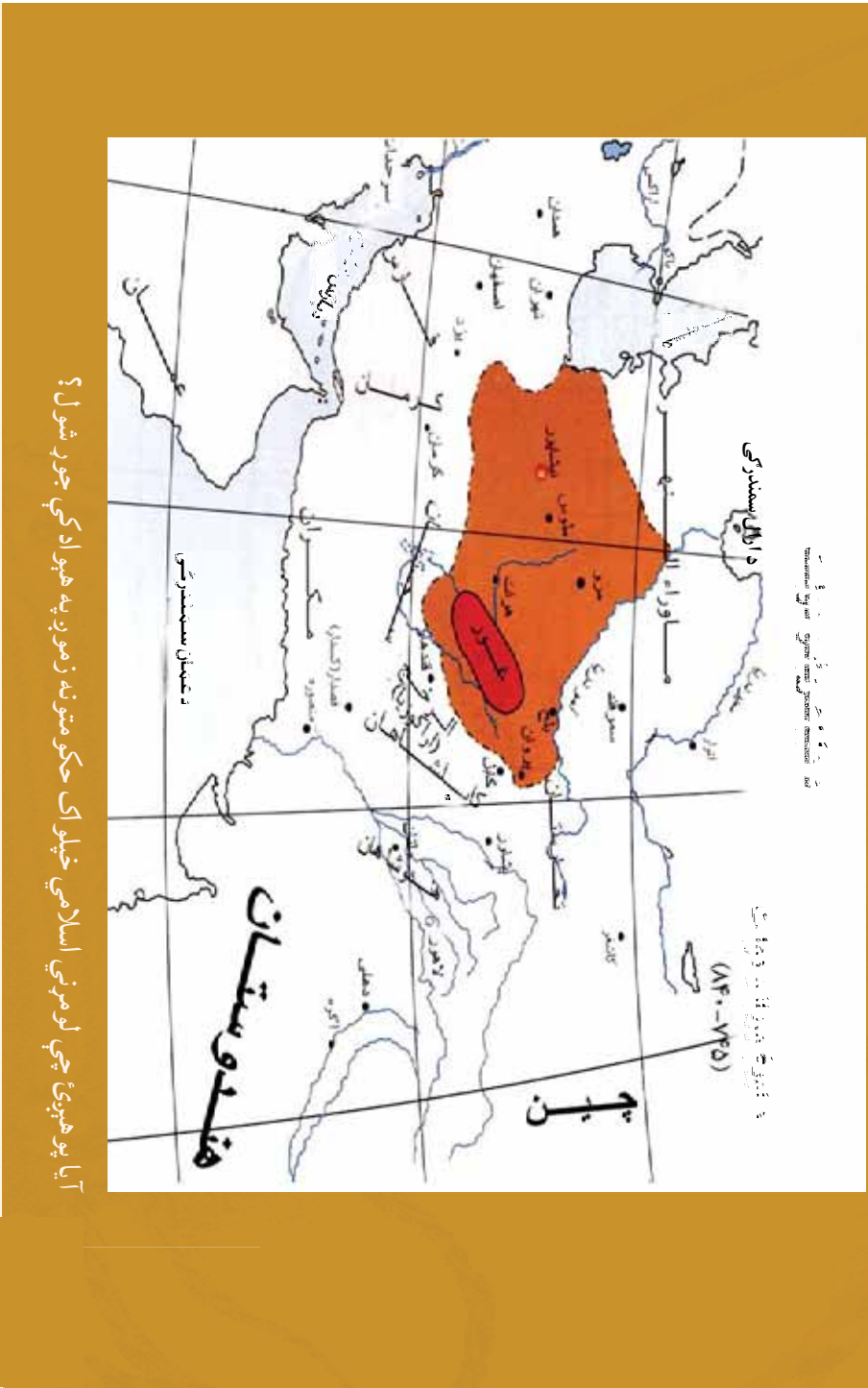
د افغانستان خپلو اک اسلامي حکومتونه په لاندنيو لوستونو کې شامل دي:

- ۱- طاهريان، صفريان او ساميان؛
- ۲- غزنويان او سلجوقيان؛
- ۳- غوريان او خوارزم شاهان؛
- ۴- مغولان، تیموریان او د کرت کورنۍ.

د څپرکي موخي:

په دې څپرکي کې له لاندې مطالبو او موضوعاتو سره اشنا کېږئ.

- ۱- په افغانستان کې د خپلو اکو سیمه ییزو اسلامي حکومتونو د جوړېدو له لارو چارو سره د زده کونکو اشنا کېدل؛
- ۲- د زده کونکو اشنا کول له هغو شخصیتونو سره چې د افغانستان د بیا بیا خپلواکه کولو په لاره کې یې ګامونه پورته کړل؛
- ۳- په افغانستان کې له اسلام څخه په راوړسته مودې کې د سیمه ییزو واکمنانو له لږیو سره د زده کونکو اشنا کول؛
- ۴- د سیمه ییزو حاکمانو له کورنیو سره د سلاطینو د اړیکو په څرنگوالي باندې د زده کونکو اشنا کېدل؛
- ۵- په افغانستان باندې د چنګیز او تیمور د لښکرو د یرغل د څرنگوالي او دغه راز د مغولانو او کرت د او لادې ترمینځ د اړیکو د جوړېدو د څرنگوالي په هکله د زده کونکو اشنا کول.

卷之九

سیو نہینز / ۷۷۶ ز کال کی زہریدلی دی.

لہ منجہ د مامون الرشید پلوی کو لہ او یہ ۱۹۵ سیورنیز / ۸۱۱ ز کال کی پی امین وراثہ

افغانستان په جینو برخو واکمني وکړه.

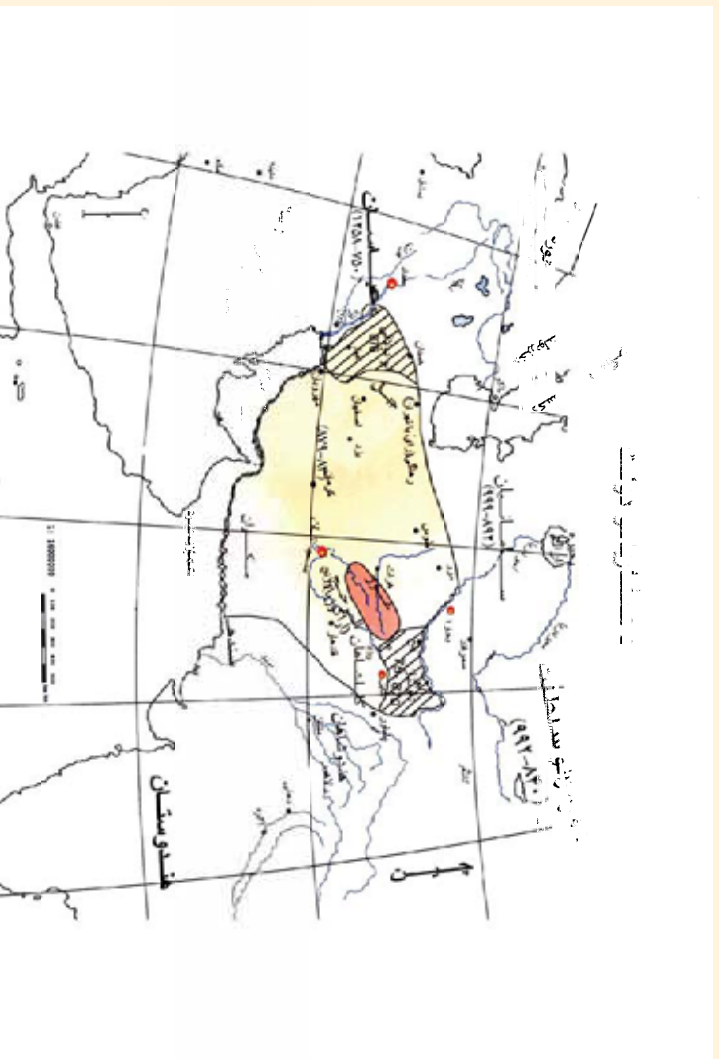
لہ خوا و نیول شو او د سیستمان پہ بندتوں (زندان) کی و مر۔

صفریان

د دې کورنۍ بنسټ ایښودونکی او پیل کونکی صفاري یعقوب د لیث زوی دی. دې د سیستان له خلکو څخه و. په ۲۰۷ سپوږمیز/ ۸۲۲ ز کال کې د افغانستان په سوېل لوېدیځې سیمې کې وزېږېد. پلار یې د مسکري دنده درلوده. له همدې امله یعقوب او دده وروڼو عمرو، علی او طاهر ته صفریان وبل کېږي.

یعقوب په ځوانۍ کې د عبارانو له ډلې سره ملګری شو. دې په دې ډلې کې د مشرتابه رتبه ته ورسېد. یعقوب د عبارانو په مرسته د سیستان بېلابېل ښارونه ونيول. خو د سیستان د خلکو رسمي بيعت له ده سره د ۲۹۷ سپوږمیز/ ۸۹۱ ز کال د محرم مياشتې په پنځه وېشتمه ورځ رامنځ ته شو، له دې وروسته یعقوب له وټیېل شاه سره جنگ ته واناگل چې د دې جنگ په پایله کې زموږ د هېواد رتې او مهمې سیمې د یعقوب په لاس کې کېوتې، دغه راز د طاهریانو د کورنۍ وروستي واکمن محمد هم دده د لښکر له خوا ونيول شو او بندي کړای شو. یعقوب چې په ځان کې یې د توان او ځواک احساس کاوه په ۲۹۲ سپوږمیز/ ۸۹۷ ز کال کې د عباسي خلافت د پلازمینې (مکه) د بغداد ادارې غوښتونکی شو، چې په پایله کې ډاکار له عباسي خليفه معتمد بالله سره په جنگ و او بنسټ، خو یعقوب مله و خوره او په شا شو.

یعقوب په ۲۹۵ سپوږمیز/ ۸۷۹ ز کال کې ومړ. او له ده څخه وروسته دده وروڼو عمرو د ځواک په ګټه، ډوډه و لګو له. صفاري عمرو چې سامانیان یې خپل رقیبان ګڼل په ۲۸۷ سپوږمیز/ ۹۰۰ میلادي کال کې د هغو جنگ ته ورغی، خو بلخ ته نږدې یوې سیمې کې یې مله و خوره او د اسماعیل ساماني اسیر شو. له دې څخه وروسته صفاري حکومت په محدودو توګه تر ۳۰۰ سپوږمیز/ ۹۱۳ ز کاله پورې په سیستان کې دوام درلود.

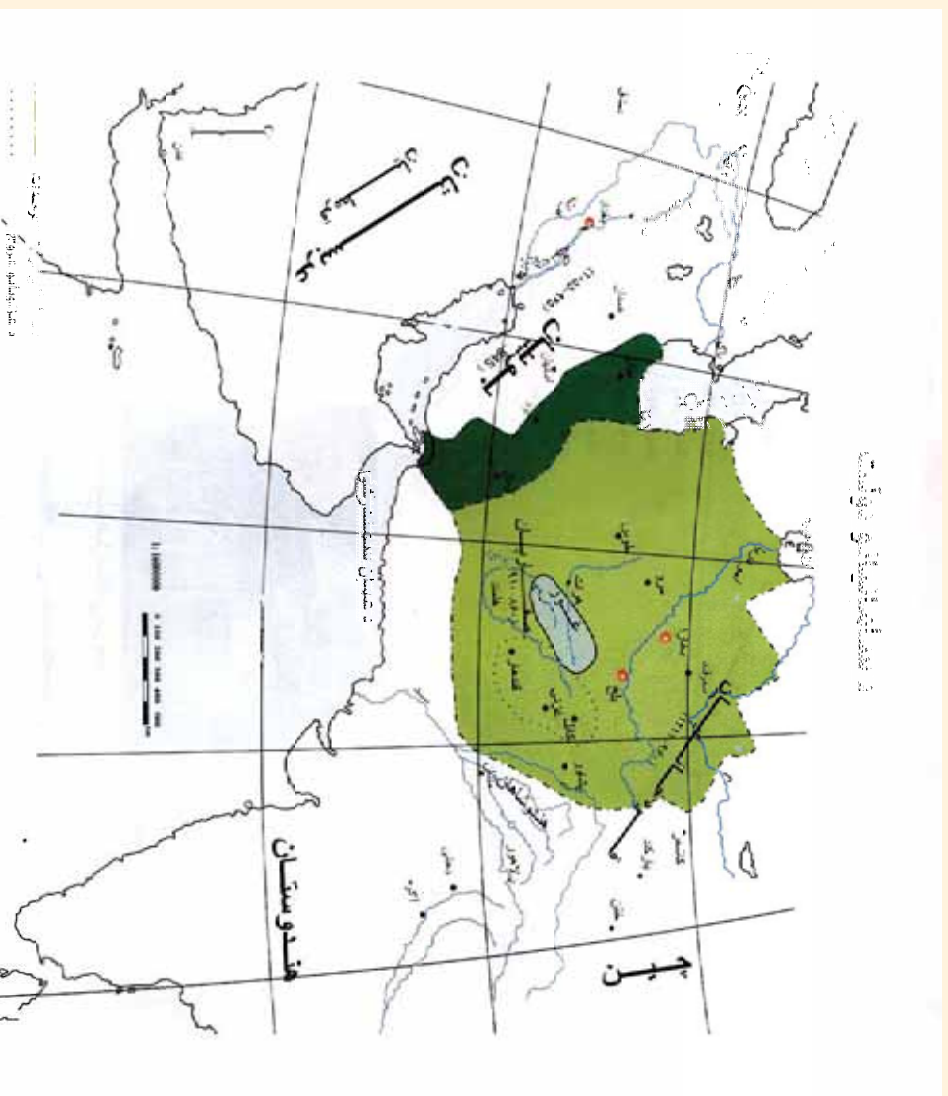
سامانيان

سامانيان د يو ه سړي چي سامان نو مېده له او لادي څخه گڼل کېږي. سامان د بلخ له خلکو څخه يو څوک و چي د امويانو د خلافت پر مهال مسلمان شوی و. د ده زامن په حکو متي د فاقرو کي رتو او مهمو دندو ته ورسېدل. د سامانيانو د حکو مت بنسټ ايښو دو نکی اسماعيل ساماني دی.

امير اسماعيل اته کاله ټو لو اكي وکړه. د بخارا ښار يې خپله پلازمېنه وټاکله او و دان يې کړ.

د ده له مړينې وروسته د ده زوی احمد او تر هغه وروسته نصر ټو لو اکی ته ورسېد. د نصر د واکمنۍ په دوران کي د سامانيانو دولت ډېر ښه وځلېد. خپل اوج او لوړې پوړۍ ته ورسېد. ځکه د ده په زمانې کي ډېر شمېر پوهان د سامانيانو په دربار کي سره راغونډ شول.

ساماني حکو مت په لومړي سر کي له ښه نظم او ښي اداري څخه برخمن و. خو له هغه وروسته چي سيمه ييزو واکمنانو ځواک تر لاسه کړ دغه حکو مت له يو لړ ستونزو سره مخامخ شو. يو له دغو محلي امر او و څخه الپ

تګین نومېده چې د سامانیانو له اوامرو څخه یې سر وغړاوه. د د افغانستان په شمال د خلم په سیمه کې ساماني ځواکونو ته ملي ورکړه او له هماغه ځایه یې له خپلو پلویانو سره یو ځای په ۳۵۱ سپوږمیز/ ۹۶۲ ز کال په غزني کې د یوه نوي حکومت د بنسټ ډبره کېښووله.

د پخارا په ښار کې د ساماني امير اسماعيل قبر

په ټولګي کې فعالیت:

زده کونکي دې په ډله ییزه توګه د سامانیانو د حکومت په راپرزېدا او بې واکه کېدا باندې یو له بل سره خبرې اترې وکړي.

پوښتني:

- ۱- ظاهر د کوم ځای و او څرنگه حکومتې لوړو پوړیو ته ورسېد؟
- ۲- ظاهر ولې د عباسي خلیفه نوم له خطبې څخه لرې کړ؟
- ۳- په لومړي سر کې کومې ډلې له یعقوب لیث صفاري څخه پلوري وکړه؟
- ۴- د بغداد له عباسي خلیفه سره ولې د یعقوب لیث صفاري اړیکې وړانې شوې؟
- ۵- د سامانیانو پلازمینه په کوم ځای کې موقعیت درلود؟
- ۶- دغه تش ځایونه څک کړی. د سامانیانو رېت او مهم ټولواک نومېده او د هغه په دربار کې
- ۷- ستاسو په اند د ساماني دولت د وضعې د خرابېدا لامل څه و؟

له سلطان محمود څخه وروسته غزنويان
 سلطان محمود غزنوي په ۴۲۱ سپوږمیز/ ۱۰۳۰ ز کال کې مړ شو. له ده وروسته دده زوی مسعود یو لوی
 ته ورسېد. ده د خپل پلار په شان پوه او ډکار و نه درلود. ځکه نو د غزنوي حکومت سرداران وړڅخه ناهيلي
 شول او دده له پلوی، څخه یې لاس واخیست. په همدې حال کې په مرکزي اسیا کې یو بل ترک توکم څواک
 رامنځ ته شو. دغه څواک سلجوقيان و چې د مرو، نیشاپور او هرات تر نیولو وروسته له غزنویانو سره
 جنگ ته تیار شول. د دواړو لویو ترمنځ په ۴۳۱ سپوږمیز/ ۱۰۴۰ ز کال سرخس ته نږدې د دندان قلل په
 سیمه کې جگړه پېښه شوه چې په پایله کې سلطان مسعود غزنوي ماته وخوړه او هندوستان ته وتښتېد. له دې
 څخه وروسته دغزنویانو ضعیف حکومت ۱۳۰ کاله دوام وکړ. خو سیمه یې ډېره محدودده او بالاخره دغه
 لوی، د غوري شاهانو (تولواکانو) په لاس له منځه لاړه.

د غزني بالا حصار

سلجوقيان

سلجوقيان هم د ترکمنانو له توکم څخه شمېرل کېږي. د سلجوقي ترکمنانو نيکه سلجوق نومېده. ده څلور زامن درلودل، د ده يو زوی د اسراييل په نامه د سلطان محمود لخوا ونيول شو. د هندوستان په کالنجر کې تر ۷ کلو اسارت نه وروسته هملته و. ده کار د غزنويانو او سلجوقيانو تر منځ د دېښمنۍ لامل وگرځېد خو د سلجوقيانو د لړۍ بنسټ ايښودونکي طغرل بيگ د سلجوق لمسی دی. هم ده د دندان قان په جگړه کې سلطان مسعود ته ماتې ورکړه او رټ او مهم ولايتونه يې په ماوراءالنهر، ايران او افغانستان کې لاس ته راوړل. له طغرل بيگ نه وروسته ده وراه الپ ارسلان حکومت ته ورسېد. ده د (ملازگرد) په جگړه کې روميانو ته ماتې ورکړه او کوچنۍ، اسياتي ونيوله. ده زوی ملکشاه هم په ختيځ کې تر چين او په لويديځ کې د ميديترانې تر سمندرگي پورې وړاندې تگ وکړ.

د سلجوقيانو را پېرزېدا

د سلجوقيانو پراخ هېواد هم د سلجوقي شهزادگانو تر منځ وېشل شو. شهزادگانو د خپلو وزيرانو په مرسته چې اټاک نو مېدل د حکومت چارې پرمخ بيو لي.

همدا کار ددې لامل وگرځېد خو دغه سلجوقي پراخ هېواد ټوټې ټوټې شي چې په پايله کې نورې لږې، لکه خوارزم شاهان، قراختايان او غوريان رامنځ ته شوي او د سلجوقي ستر هېواد سيمې يې ونيولې.

د سلجوقيانو د هېواد نقشه

د سلجوقیانو ستر خدمت

يو له هغو سترو چوپړونو (خدمتونو) څخه چې سلجوقيانو زموږ د هېواد کلتور او تمدن ته وکړ دا و چې دوی فارسي ادب او فرهنگ ته پاملرنه و اړوله. فارسي ادب او فرهنگ د سلجوقيانو له لارې عراق، اذربايجان او کوچني اسيا ته ولېږدېد. هغوی د معمارۍ په برخې کې هم زموږ هېواد ته څه ناڅه چوپړونه وکړل. د سلجوقيانو په زمانې کې د جوړجاړن په سربل کې د امام خور د زيارت جوړ شو او همدارنگه د بلخ په دولت اباد کې يو منار ترټين وموند. همدارنگه د بلخ په لويديځه برخه کې د بابا حاتم زيارت جوړ شو.

د سلجوقي دورې يو اثر

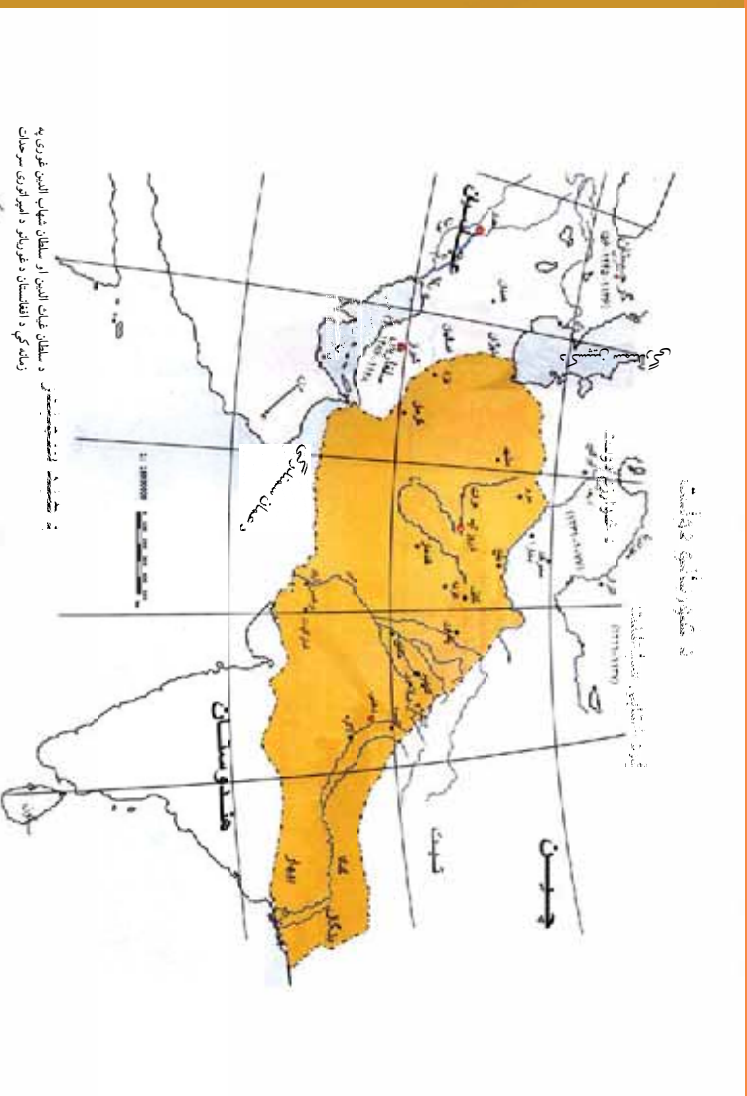
په ټولګي کې فعاليت:

ګران زده کوونکي دې په دوو ډلو و وېشل شي يوه ډله دې د غزني د پرمختګ او دغه راز د غزنويانو په دورې کې د درې ژبې او فارسي کلتور د پالنې لامل و ښاري او دومه ډله دې د سلجوقيانو په دورې کې د فارسي ژبې او ادب د غوړېدا لامل څرګند کړي.

پوښتنې:

۱. غزنويان او سلجوقيان له کوم توکم څخه وو؟
۲. ولې غزنوي حکومت په دې بريالي نشو څو د سلجوقيانو په وړاندې ټينګار وکړي؟
۳. د غزنويانو او سلجوقيانو ترمنځ د جنگ لامل څه و؟
۴. د سلجوقيانو د دوه رتو او مهمو ټولو اکانو نومونه واخلئ.
۵. تش ځايونه ډک کړئ.
د سلجوقيانو پراخه هېواد..... ترمنځ و وېشل شو او په همدې.....
هغوی..... شول.

غوريان او خوارزم شاهان

ایا پوهېږئ چې غوري کورنۍ زموږ د هېواد ډېره لرغونې او پخوانۍ کورنۍ ده او ایا خبر یاست چې خوارزم شاهان په افغانستان کې د اسلامي سیمه ییزو حکومتونو د لړۍ وروستۍ حکومت و ؟

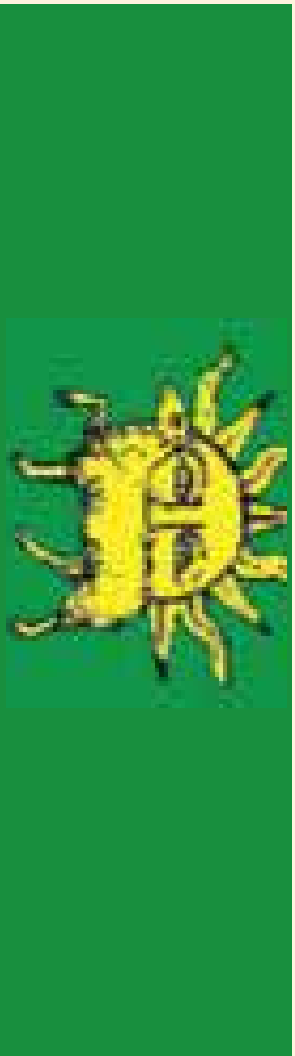
غوريان

غوريان د غور يوه ډېره لرغونې او پخوانۍ کورنۍ ده. د دوی ستر نيکه ملک شنسب نومېده. ده د اسلام د خلورم خليفه حضرت علي (رض) د خلافت په دورې کې اسلام ومانه او د غور د حکومت فرمان يې ور څخه تر لاسه کړ. غوريان د نبي کریم صلي الله عليه و اله واصحابه وسلم کورنۍ، بني هاشم ته ډېر وفادار و ځکه خو يې په عباسي پاڅون کې هم پښه خوښمنه ونډه واخېسته. امير پولا د او امير کوړو د همدې کورنۍ پچيان و . امير محمد سوري هم د غوري کورنۍ له شاهانو څخه دی. ده هم دسلطان محمود غزنوي د ناراميو په وړاندې يوه ره ټينگار وکړ. خو بالاخره د هغه له خوا اسير شو. له دې څخه وروسته غوريان د غزنويانو تر سلطې لاندې ورغلل. کله چې د سلجوقيانو حکومت رامنځ ته شو غوريانو له هغوی سره هم يو لړ اړيکې درلودې. سلطان غياث الدين غوري او د هغه ورو سلطان شهاب الدين غوري د غوريانو د حکومت لړۍ تر هند پورې و غزوه. له سلطان شهاب الدين غوري په ۶۰۲ سپوږميز/ ۱۲۰۶ ز کال کې لاهور ته نږدې په يوې سېحې کې د هندوانو په واسطه ووژل شو. له هغه څخه وروسته غوري لښکرې د ستنېدو په وخت د خپه قومونو او قبایلو له خوا لوتې شوي. خوارزم شاهانو د دوی له ضعف او کمزورتيا څخه گټه واخيسته او پر افغانستان باندې واکمنان شول.

خوارزم شاهان

خوارزم شاهان په ماوراءالنهر کې د خوارزم له ښاره راپاڅېدل. ول کېږي چې د خوارزم لومړنی امير ابو شنگين غرجه نومېده. ده د غرجستانو يا اوسني هواره جالو څخه و خو لومړني شخص چې خوارزم شاه ونومول شو د ده زوی قطب الدين محمد و.

د دې کورنۍ نومپالي، تولواک علاؤالدين تگش نومېده. ده وروستي سلجوقي تولواک طفلول و وژده او د ايران زياتي سيمې او د افغانستان ځيني سيمې يې ونيولې. دده زوی علاؤالدين محمد تر ۶۱۲ سپوږميز/ ۱۲۱۶ ز کاله پورې غوري دولت له منځه يو وړ. د ده هېواد په هند کې ترسند او په لوېديځ کې ترعراق پورې پراخ و. د مغولانو په رامنځ ته کېدا سره علاؤالدين محمد له ډېرو سترو سترو مخامخ شو په ۶۱۷ سپوږميز/ ۱۲۲۱ ز کال کې يې له مغولو نه ماتې وخوړه او د ايران په لوري يې تېښته وکړه. او په پلۍ کې د هانډوران د ستر سيند يوې ټاپو وزمې کې يې ځان پټ کړ او همالته مړ شو. د ده زوی جلال الدين محمد چې د مغولو په وړاندې يې د جگړې زيات ټينگار کاوه بالاخره په ۶۲۷ سپوږميز/ ۱۲۳۰ ز کال کې د کردانو په مټ و وژل شو او په دې توگه خوارزمي حکومت په بشپړه توگه له منځه ولاړ.

د خوارزم شاهي دولت بيرغ

په ټولگي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وېشل شي او د نقشې په ذريعه لومړۍ ډله دې د غوريانو او دوهمه ډله دې د خوارزم شاهانو د راپاڅېدلو ځايونه وښيي.

پوښتي:

۱. د غوريانو د اسلام راوړنې مخينه څه وخت ته رسېږي؟
۲. د غوريانو رتو او مهمو پادشاهانو، تولواکانو، نومونه واخلئ.
۳. خوارزم شاهان د څه ډول کسانو له خوا نسکور شول؟
۴. سلطان محمود غزنوي په يرغل وکړ او د هغه په لاس اسير شو.

مغولانو، تیموریان او د کورت او لاده

آيا پو هېوړئ چې مغولانو زموږ هېواد په خاورو او وينو ليت پيټ کړ؟ آيا پو هېوړئ چې د کورت او لادي د مغولانو په زماني کې حکومت جوړ کړ؟ او آيا پو هېوړئ چې تیموريانو هم زموږ د هېواد په ځينو برخو حکومت کړی دی؟

مغولان

مغولان له مهمو اسیایي قامونو څخه دي. د دوی سیمه مغولستان د ترکستان او چین ترمنځ پرته ده. د دې خلکو د ژوند بڼه قبایلي وه او تل له یوه ځایه بل ځای ته کډه کېدل.

مغولي قیایلو په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ ز کال د یوې لویې جګړې په ترڅ کې تیموچین د خپل لارښود په توګه وټاکه او هغه ته یې د چنګیز خان لقب ورکړ. ده مغولي قامونه او قبایلي لاندې هم سره یو کړي او د خپلو خلکو د لارښه نظم او ثبات لپاره یې د "پاسا" تر سرلیک لاندې د مقررانو یوه ټولګه رامنځ ته کړه.

د مغولانو یرغل

چنګیز خان په لومړۍ سرکې د ماوراءالنهر ښارونه د خپل یرغل موخه وګرزووله او په ۶۱۶ سپوږمیز/ ۱۲۲۰ ز کال کې یې د اتوار ښار ونیو. په دې ښار کې د مخه یو مغولي سوداګریز کاروان د دغه ښار د حاکم له خوا لوټ شوی و.

د بخارا، سمرقند، خوارزم او مرو ښارونه هم د مغولو په لاس ته ورغلل او د دغو ځایونو په زرهاو و تنه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library